

Důl Michal, adept na zápis ke světovému dědictví (J. Hrdina)

Důl Michal fenomén Ostravy

text Milena Blažková, autorka projektu Poznej světové dědictví UNESCO
foto Jiří Hrdina a archiv MEDIA IN

POD POJMEM SVĚTOVÉ DĚDICTVÍ SE VĚTŠINĚ LIDÍ VYBAVÍ PYRAMIDY, CHRÁMY, STŘEDOVĚKÁ MĚSTA NEBO NÁDHERNÁ PŘÍRODA NÁRODNÍCH PARKŮ. VÝBOR SVĚTOVÉHO DĚDICTVÍ UNESCO VŠAK NEZAPOMÍNÁ ANI NA TECHNICKÉ PAMÁTKY A ZAHRNUJE DO PRESTIŽNÍHO SEZNAMU UNIKÁTNÍ HISTORICKÉ AKVADUKTY, ZAVLAŽOVACÍ SYSTÉMY, SOLNÉ, STŘÍBRNÉ ČI ZLATÉ DOLY, DOKONCE CELÉ PRŮMYSLOVÉ AGLOMERACE. V ČESKÉ REPUBLICE ASPIRUJE NA TAKOVÝ ZÁPIS INDUSTRIÁLNÍ SOUBOR OSTRAVSKÝCH PAMÁTEK V ČELE S DOLEM MICHAL V OSTRAVĚ-MICHÁLKOVICÍCH, SYMBOLIZUJÍCÍ DŮLEŽITOST TĚŽBY UHLÍ A ZPRACOVÁNÍ ŽELEZA VE STŘEDNÍ EVROPĚ.

Není pochyb, že v Moravskoslezském regionu tvořeném mezihorskou sníženinou kolem řeky Odry, lemovanou na jedné straně Jeseníky a na druhé Beskydy, je stále co objevovat. Budete-li se během svých letních nebo podzimních cyklistických výletů pohybovat na polsko-slovenském pomezí, zastavte se v Ostravě (vy-

bavte se mapou Ostravsko od SHOCartu číslo 149 v měřítku 1:60 000), na své si přijdou zvláště ti, kteří mají slabost pro technické památky.

Útlum průmyslové výroby v Ostravsko-karvinské aglomeraci posledních desetiletí poskytl větší prostor snaze ochránářů o zachování celého komplexu cenných

technických památek hornické a hutnické tradice, včetně dokladů, jak fungovala železniční doprava, sociální instituce nebo jak žili a bydleli horníci. Pracovníci Národního památkového ústavu vypracovali podklady potřebné k podání žádosti o přičlenění tohoto unikátního ostravského fenoménu ke světovému dědictví.

Národní kulturní památka Důl Michal

Historický odkaz

Nejstarší historie Ostravy se příliš neliší od vývoje jiných českých měst vznikajících v polovině 13. století (první zmínka pochází z roku 1267). Zato novodobý vývoj, propojený s objevem černého uhlí a jeho cílenou těžbou od konce osmdesátých let 18. století, je zcela odlišný. Založení Rudolfovy huti ve Vítkovicích v roce 1828 a stavba hlavních železničních tratí, které v polovině 19. století propojily Ostravu s Vídní a Krakovem, urychlily prudký rozvoj, a Ostrava se stala největším průmyslovým centrem tehdejší rakousko-uherské monarchie. A tento bouřlivý vývoj se odrazil i v jejím architektonickém dědictví – ve zcela unikátních těžebních objektech a výrobních halách. Vždyť ostravské výškové stavby těžních věží a vysoké pece s dopravníky jsou stejně specifickými historickými památkami jako katedrály nebo klášterní komplexy jinde.

Proč Ostrava pod ochranu UNESCO

Základním principem výběru památek do Seznamu světového kulturního a přírodního dědictví je jejich mimořádná hodnota, jedinečnost, autenticita a celistvost. Seznam

je výběrový a zapsané památky určitého typu a z určitého historického období částečně symbolicky zastupují další podobné celky, neboť všechny zahrnuté být nemohou. A právě industriální dědictví Ostravska dokládá průmyslový rozvoj druhé poloviny 19. století nejen ostravského regionu, ale celé střední Evropy. Navíc připomíná, jak významné bylo neoddělovat těžbu černého uhlí od jeho zpracování a využití při následné výrobě železa a produkci dalších odvětví průmyslu.

Adepti na prestižní zařazení

Pro Seznam světového dědictví vybral Národní památkový ústav nejcharakterističtější areály Ostravy reprezentující různé vývojové etapy těžebního a železářského průmyslu od konce 19. století až po nedávnou dobu. Patří k nim větrná jáma Vrbice v Hrušově, která byla roku 1993 prohlášena kulturní památkou. Prošla řadou oprav, z technického zařízení se kromě těžního stroje zachoval například unikátní elektrický pístový kompresor Siemens-Schuckert z roku 1913.

Mezi čekatele patří Dolní oblast Vítkovic, národní kulturní památka s Dolem

Unikátní strojovna Dolu Michal

Řetízková šatna z let 1912–1915

Hlubina, Vysokou pecí č. 1 a koksovnu Vítkovických železáren. Je jediným místem ve střední Evropě, kde mohou návštěvníci vstoupit do nitra vysoké pece. Z vyhlídkové plošiny ve výšce 60 m se naskýtá výhled na celou Ostravu a dál, až na Lysou horu. Oblibě veřejnosti se těší také další adepti – důl Anselm/Eduard Urx a celá lokalita

Národní kulturní památka Důl Michal

vrchu Lanek v Petřkovicích, dnes hornické muzeum a především národní kulturní památku Důl Michal.

Důl Michal v Ostravě-Michálkovicích

Za dobu své historie od roku 1843 prošel mnoha přestavbami, nejdůležitější se usu-

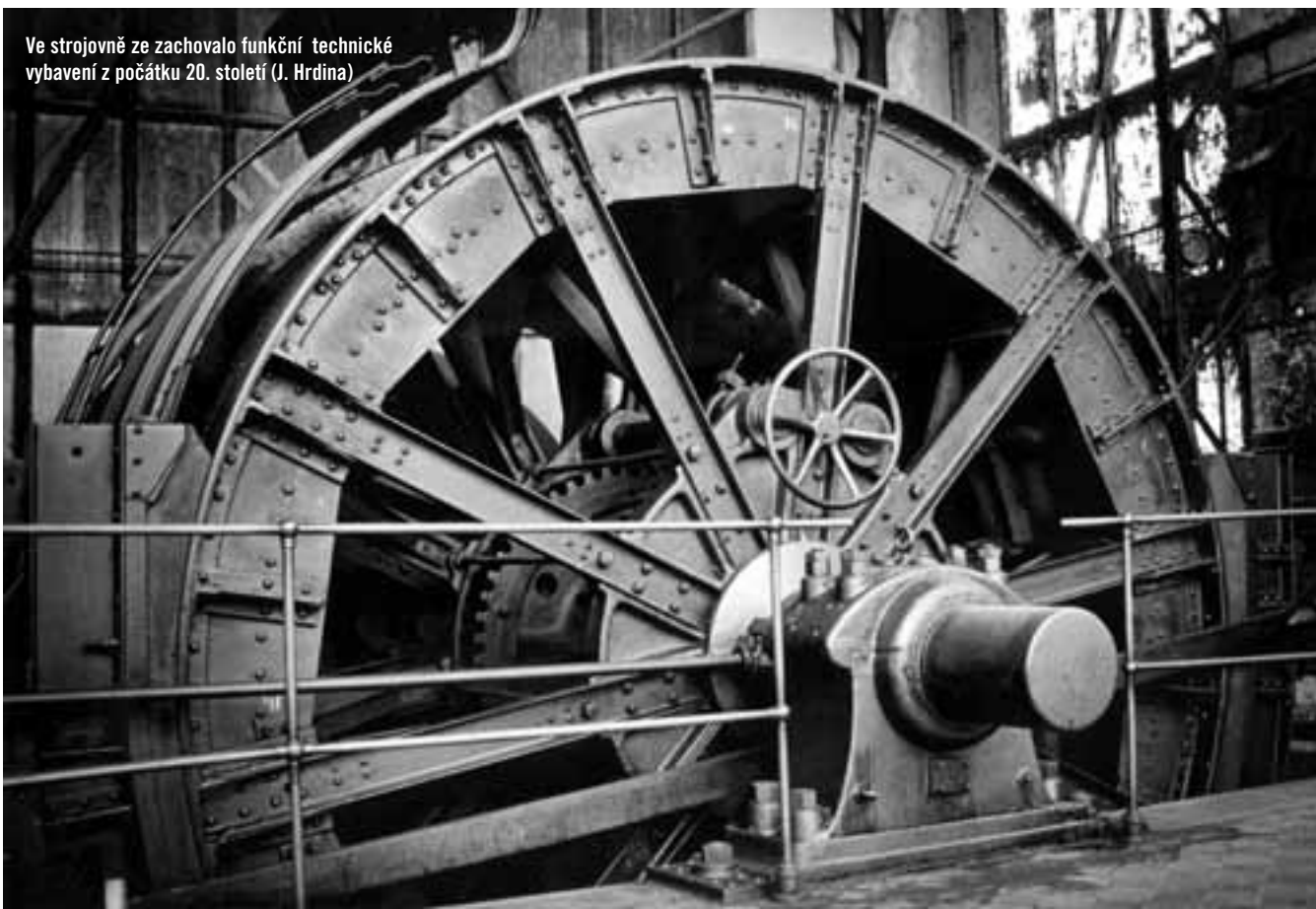
tečnila podle projektu architekta Františka Fialy v letech 1913–15, kdy byly nově postaveny nadzemní budovy, došlo ke koncentraci těžby z okolních menších dolů a k plné elektrifikaci provozu. Důl fungoval až do roku 1994, kdy byl provoz ukončen a následně postupně zpřístupněn pro veřejnost tak, aby působil dojmem, že horníci právě skončili šichtu a zanechali vše na svém místě.

Návštěvník prochází stejnou trasu, kterou horníci nastupovali do práce – přes řetízkové šatny, cechovnu, lampovnu, dále spojovací mostem do jámové budovy, odkud sjíždějí do podzemí. Uvidí nejdůležitější provozy dolu, dispečink a strojovnu s původním technickým zařízením, které představuje jedinečný soubor elektrických

Výstava UNESCO v Dole Michal

V prostorách bývalé cechovny v hlavní budově Dolu Michal v Ostravě-Michálkovicích najde od 5. do 30. září 2012 zázemí 10. ročník putovní výstavy fotografií Poznej světové dědictví UNESCO. Památky Švýcarska, Slovenska, rakouského Salcburku nebo vzdálených asijských zemí připomenou 40. výročí Úmluvy o ochraně světového dědictví. Slavnostní zahájení výstavy za přítomnosti vzácných hostů ze Švýcarska, kteří představí unikátní Rhétskou železnici, jejíž část je pod ochranou UNESCO, se uskuteční 4. září 2012 odpoledne, součástí programu bude i prohlídka areálu. Jste srdečně zváni.

Ve strojovně ze zachovalé funkční technické vybavení z počátku 20. století (J. Hrdina)

těžních strojů a kompresorů z období počátků elektrifikace. V koťelně objeví další lahůdku, funkční parní stroj k výrobě elektrického proudu z roku 1893 ostravské firmy Elbertzhagen a Glasner poháněný dynamem z roku 1903. Expozice první pomoci, kancelář hlavního geologa a důlních měřičů, výdejna prádla a svačin bývalý provoz dokresluje. Od roku 2010 je Důl Michal zařazen k Evropským stezkám průmyslového dědictví ERIH (European Route of Industrial Heritage).

Lanek Park

Na zalesněném svahu kopce Lanek, jihovýchodně od městské části Petřkovic, poblíž levého břehu řeky Odry, se návštěvníkům kromě hornického muzea a expozice báňského záchranářství naskýtá možnost prohlédnout si přirozené výchozy karbonských uhelných slojí přímo na zemský povrch. Vede kolem nich naučná stezka, která zahrnuje i malou rozhlednu na vrcholu kopce poblíž slovanského hradiště. Vrch proslul též nálezem tzv. landecké venuše, patrně jediné štíhlé venuše v Evropě. Díky ideálnímu propojení technické památky dolu Anselm, nejstaršího na Ostravsku (první zmínky o místní těžbě pocházejí z roku 1782) a přírodního areálu Lanek, získala Ostrava v podobě Lanek Parku atraktivní příměstský celek k poznávání i k odpočinku.

Ostravské Hradčany

Rozsáhlý areál Dolní oblasti Vítkovic – Důl Hlubina, vysoké pece a koksovny Vítkovických železáren – kromě neopakovatelného panoramatu města Ostravy dokládá jedinečnou návaznost těžby uhlí a následné výroby železa. Stěží byste hledali jinou lokalitu, kde lze sledovat na jednom místě celý proces výroby surového železa od těžby uhlí přes jeho koksování až po zpracování. Kde se dá vstoupit do vysoké pece, navštívit energetickou ústřednu nebo se interaktivní formou seznámit s technologií zpracování surového železa.

Vítkovické železářny (Rudolfova huť) byly založeny roku 1828 a již o osm let později byla uvedena do provozu první koksová vysoká pec v rakousko-uherské monarchii a v roce 1852 vyhloubeny těžní jámy Hlubina. Bezprostřední návaznost celého technologického procesu a více než stopadesátileté období nepřetržité výroby železa na bázi kamenného uhlí (provoz byl zastaven v roce 1998) řadí areál Dolních Vítkovic k nejvýznamnějším dochovaným průmyslovým areálům v Evropě. Jako národní kulturní památka je zařazen do Programu ochrany architektonického dědictví.

Nová Techno trasa

Celkem dvanáct objektů s různými pozůstatky po těžbě, průmyslové nebo řemeslné činnosti se stalo v Moravskoslezském kraji součástí nové virtuální Techno trasy, která na letošní léto přichystala mnoho akcí pro celé rodiny. Památky, které se do akce zapojují, mají jednotné značení, dobré zázemí a proškolené průvodce, schopné zvěčně hovořit o objektech na celé trase. Kromě návštěvy Dolu Michal, kde se dá i ubytovat, lze v rámci Techno trasy v Ostravě sfát do bývalé šachty na Laneku, prohlédnout si vysoké pece v Dolní oblasti Vítkovic nebo hasičské muzeum. A mimo Ostravu nabízí Techno trasa jízdu parním vláčkem z Třemošné do Osoblahy, návštěvu pevnosti v Darkovičkách a Bohumíně, malého pivovaru v Nošovicích, seznámení s výrobou mouky v tradičním mlýně v Loučkách u Oder, s Vagonářským muzeem ve Studénce, Muzeem Tatry v Kopřivnici nebo s Kosárnami v Karlovicích na Bruntálsku (vše o Techno trase a doprovodném programu v rámci tzv. Fajneho léta <http://technotrasa.arr.cz>).

Užitečné odkazy

www.unesco-mediam.cz, www.dul-michal.cz, <http://technotrasa.arr.cz>, www.m.region.cz, www.gisova.ostrava/cyklisticke-stezky.php, www.rhb.ch, www.MojeSvycarsko.com, www.slovakia.travel, www.salzburg.info, www.chinatours.cz